

Αυτοδιοίκηση και περιβαλλοντική πολιτική

εισήγηση σε διήμερο επιμορφωτικό εργαστήριο: Στρατηγικές της Αριστεράς στην Τοπική Αυτοδιοίκηση

Ο ρόλος της Αυτοδιοίκησης στα θέματα της προστασίας και της αναβάθμισης του περιβάλλοντος φαίνεται προφανής: τα περιβαλλοντικά ζητήματα αναφέρονται στο χώρο, εκεί που εκδηλώνονται τα προβλήματα, αναπτύσσονται οι αγώνες και οι διεκδικήσεις των κοινωνιών για την προστασία των συνθηκών διαβίωσης, του δημόσιου πλούτου, της ποιότητας ζωής, των τοπικών παραγωγικών δραστηριοτήτων. «Σκέψου παγκόσμια - δράσε τοπικά», παρακινεί το πιο γνωστό σύνθημα των οικολογικών κινημάτων και της αντιπαγκοσμιοποίησης, υπενθυμίζοντας ότι η πλανητική διάσταση της οικολογικής κρίσης ξεκινά από την τοπική κλίμακα. Κινηματικές διαδικασίες που συνδέονται, δικτυώνονται και κατορθώνουν να πάρουν ευρύτερη διάσταση ή συμβολικό χαρακτήρα, μπορούν να αποτελέσουν ένα «εργαστήριο» προώθησης της δημοκρατίας στη βάση και να θέσουν στο επίκεντρο τις κοινωνικές ανάγκες, την αλληλεγγύη, την προστασία του περιβάλλοντος.

Η Αυτοδιοίκηση είναι ένας προνομιακός θεσμός για τη σύνδεση κεντρικού – τοπικού τόσο από την άποψη της ανάδειξης και της ένταξης των τοπικών προβλημάτων στο συνολικό πλαίσιο που τα παράγει όσο και από την άποψη της αντιπρότασης ενός διαφορετικού μοντέλου κοινωνικής οργάνωσης.

Ο ρόλος της Αυτοδιοίκησης στην κοινωνική αλλαγή

Η επιδίωξη της Αυτοδιοίκησης με αποκέντρωση¹ ως μοχλού για τη δημοκρατία, τη λαϊκή συμμετοχή και την τοπική ανάπτυξη, προβάλλεται διαχρονικά όχι μόνο μέσω πολιτικών και φιλοσοφικών προσεγγίσεων αλλά και μέσα από τα κείμενα νόμων του Ελληνικού κράτους και της Ε.Ε.², έστω και αν στην πράξη η λήψη των αποφάσεων γίνεται ολοένα και πιο συγκεντρωτική³.

Από την άλλη πλευρά τις τελευταίες δεκαετίες διαμορφώθηκε ένα οικολογικό ρεύμα με αυξανόμενη επίγνωση των *ορίων της ανάπτυξης* που συνδέθηκε με τα

¹ Σε αντιπαράθεση με την απλή αποσυγκέντρωση των κρατικών λειτουργιών

² Το άρθρο 5, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση εγγυάται την αρχή της επικουρικότητας. Η αρχή αυτή, εξασφαλίζει ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατό πλησιέστερα προς τους πολίτες και ότι διενεργούνται διαρκείς έλεγχοι ώστε να εξακριβώνεται ότι η δράση σε επίπεδο Ένωσης είναι δικαιολογημένη εφόσον εξαντλούνται οι διαθέσιμες δυνατότητες σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο. Επίσης το 1994 συστάθηκε η Επιτροπή των Περιφερειών, ως μια πολιτική συνέλευση η οποία παρέχει στις τοπικές και περιφερειακές αρχές τη δυνατότητα να εκφράζουν τις απόψεις τους στην καρδιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

³ Οι διαδοχικές μεταρρυθμίσεις των τελευταίων χρόνων (1997 –πρόγραμμα Ι. Καποδίστριας, 2010 – πρόγραμμα Καλλικράτης) παρά τις εξαγγελίες τους συνέτειναν στην συρρίκνωση των όποιων αυτοδιοικητικών χαρακτηριστικών υπήρχαν στην ούτως η άλλως ισχυρή ελληνική Τ.Α. Το ελληνικό κράτος παραμένει ακραία συγκεντρωτικό και οι Δήμοι και οι Περιφέρειες με «σχεδόν άδεια κελύφη».

αιτήματα της συμμετοχικής δημοκρατίας, της αποκέντρωσης και της κοινωνικής δικαιοσύνης όσο και με το πρόταγμα της αυτοδιαχείρισης, της αυτονομίας, της οικονομίας των αναγκών και της (έστω και σχετικής) αυτάρκειας. Οι αντιλήψεις αυτές ενσωματώθηκαν σε ένα βαθμό και από την Αριστερά και καλλιεργήθηκαν όχι μόνο από τους διανοούμενους αλλά από κοινωνικές – κινηματικές συμμαχίες που εκφράστηκαν και εκφράζονται στο πεδίο της Αυτοδιοίκησης.

Ωστόσο τα τελευταία χρόνια η συνεχής τρομοκρατία και κινδυνολογία των συντηρητικών πολιτικών και οικονομικών ελίτ και των κυρίαρχων μέσων μαζικής ενημέρωσης, έχει επιβάλλει τον εγκλεισμό σε μια οικονομίστικη λογική. Ως αποτέλεσμα εμφανίζεται η αδυναμία της κοινωνίας να οραματιστεί συλλογικά ένα επιθυμητό μέλλον και να προσηλώνεται σε αμυντικές τακτικές και στην νοσταλγία της επιστροφής στην προ της κρίσης οικονομική κατάσταση. Ο παραγωγισμός και η επιδίωξη της οικονομικής μεγέθυνσης κυριαρχούν στον πολιτικό λόγο σε όλο το πολιτικό φάσμα⁴, συνεργώντας έστω και ακούσια με τον ολοκληρωτισμό και τον συγκεντρωτισμό των ολιγοπωλίων⁵. Έτσι εντέλει, επιβάλλουν μια κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία, με αυταρχισμό, αυθαιρεσία και αυξανόμενη αποπολιτικοποίηση μεγάλου μέρους της κοινωνίας.

Στην πραγματικότητα η κρίση είναι πολυεπίπεδη. Η οικολογική κρίση συνδέεται άρρηκτα, τροφοδοτεί και τροφοδοτείται από την οικονομική/ κοινωνική και πολιτική/ θεσμική κρίση του συστήματος. Σε αυτές τις συνθήκες η Αυτοδιοίκηση με την έννοια του συνοικιακού, κοινοτικού, δημοτικού, περιφερειακού, αποκεντρωμένου ελέγχου στα δημόσια αγαθά, τους φυσικούς πόρους, στις συνθήκες παραγωγής, μέσα από διαδικασίες άμεσης δημοκρατίας, περιγράφει ένα όραμα ανατροπής όσο και μια επιλογή ανάγκης και επιβίωσης. Περιγράφει ένα ριζικά διαφορετικό μοντέλο οργάνωσης όπου όλοι θα έχουν γνώση και γνώμη και θα συναποφασίζουν ώστε γίνει πράξη η διαχείριση των «κοινών» από τους ελεύθερους πολίτες.

⁴ Στην περίοδο της κρίσης, το περιβάλλον εντός και εκτός της αριστεράς θεωρείται για μια ακόμη φορά ένα «δευτερεύον» θέμα, μια παράπλευρη απώλεια. Κι όμως σημαντικοί αγώνες ενάντια στην εξόρυξη χρυσού στη Χαλκιδική και στη Θράκη, ενάντια στην επέλαση των ιδιωτικών βιομηχανικών ΑΠΕ στο βόρειο Αιγαίο, στην Κρήτη, στη Στερεά, ενάντια στο ξεπούλημα του «Ελληνικού», στην ιδιωτικοποίηση των αιγιαλών, κινητοποιήσαν και συσπειρώσαν μεγάλο δυναμικό, καταδεικνύοντας μια άλλη όψη της ταξικής σύγκρουσης.

⁵ Η παραγωγική ανασυγκρότηση είναι άδειο γράμμα χωρίς τον οικολογικό μετασχηματισμό της οικονομίας και της κοινωνίας. Το ευρωπαϊκό κεφάλαιο που προσπάθησε να στηριχθεί στις ευκαιρίες της δήθεν «πράσινης» ανάπτυξης, πλέον απομυζά απροκάλυπτα ανθρώπινους και φυσικούς πόρους και προιονίζει το κλαδί που κάθετα προκειμένου να επιβιώσει στην παγκόσμια κρίση. Ο ανταγωνισμός και οι αγορές προϋποθέτουν και επιβάλλουν την τυφλή κατανάλωση της φύσης. Το κρατικοδίαίτο ελληνικό κεφάλαιο και οι πολιτικοί εκπρόσωποί του εμφανίζονται απροκάλυπτα ως μεσάζοντες ξένων ομίλων που επιδιώκουν την άνευ όρων παράδοση ανθρώπινου δυναμικού και φυσικών πόρων. Στερημένοι όμως από τα περιβαλλοντικά αγαθά, στερούμαστε και την οποιαδήποτε δυνατότητα παραγωγικής ανασυγκρότησης. Τουρισμός, αγροτική παραγωγή, έρευνα, πολιτισμός **προϋποθέτουν** καθαρές θάλασσες, τοπία, καλλιεργήσιμη γη, επαρκές και καθαρό νερό, ποιότητα ζωής, ελεύθερους χώρους, υποδομές.

Είναι φανερό ότι η παραπάνω περιγραφή δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα της θεσμοθετημένης Αυτοδιοίκησης. Ωστόσο η δυνατότητα της Αυτοδιοίκησης να κινητοποιεί το ενδιαφέρον των πολιτών και να ανταποκρίνεται ταχύτερα και καλύτερα στις ανάγκες τους αναγνωρίζεται καθολικά, ακόμη και στο Σύνταγμα που θεωρητικά αποδίδει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια για την διοίκηση των τοπικών υποθέσεων.⁶ Γιαυτό παρά το γεγονός ότι η κεντρική εξουσία έχει αφενός τοποθετηθεί έξω και πάνω από την κοινωνία και αφετέρου έχει αφυδατώσει και αφομοιώσει την Αυτοδιοίκηση, η τελευταία εξακολουθεί να διαμορφώνει ένα αυτόνομο χώρο πολιτικής δραστηριότητας. Η εδραίωση ανοιχτών δημοκρατικών θεσμών στο Δήμο και στη γειτονιά, εκεί δηλαδή που ο καθένας βλέπει τα αποτελέσματα των προσπαθειών του και νοιάζεται αφού και ο ίδιος είναι αποδέκτης τους, ακυρώνει το ρόλο του παθητικού και αδιάφορου θεατή/καταναλωτή ή του απελπισμένου και περιθωριακού ανέργου που μας επιφυλάσσει το νεοφιλελεύθερο μοντέλο.

Το στοίχημα για μια συλλογικότητα που συγκροτείται σε αυτοδιοικητική παράταξη, είναι να κάνει χειροπιαστά τα οράματα της συμμετοχής και του δημοκρατικού ελέγχου. Να τα κάνει χειροπιαστά, μέσα από την ίδια τη συγκρότηση και τη λειτουργία της παράταξης- συλλογικότητας, μέσα από τη συμπόρευση και την πρωτοβουλία για κοινωνικές διεκδικήσεις και αντιστάσεις, μέσα από την «τοπικοποίηση» των συνολικών προβλημάτων και την «συνολικοποίηση» των τοπικών προβλημάτων.

Οι αδυναμίες και τα όρια του σημερινού συστήματος συγκρότησης και λειτουργίας των οργανισμών αυτοδιοίκησης και οι ιδιαίτερες συνθήκες στο πλαίσιο της κρίσης.

Το στοίχημα είναι πολύ περισσότερο κρίσιμο, όταν μια παράταξη καλείται να διαχειριστεί το Δήμο ή την Περιφέρεια.

A. Το προβληματικό και συγκεντρωτικό θεσμικό πλαίσιο, κρατά τις αποφάσεις για το κράτος και επιφυλάσσει για την Αυτοδιοίκηση το ρόλο του φτωχού συγγενή-επαίτη- πελάτη και εκτελεστή. Με μια πρόχειρη και βιαστική διοικητική

⁶ σύμφωνα με το Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης του ΣΥΡΙΖΑ-ΕΚΜ (2012): «Για τη ριζοσπαστική Αριστερά, η Τ.Α. αποτελεί τον εγγύτερο προς τους πολίτες, δημοκρατικό και συγχρόνως συμμετοχικό θεσμό διοίκησης, το δεύτερο πυλώνα του πολιτικοδιοικητικού μας συστήματος. Αποτελεί, δηλαδή, διακριτό επίπεδο άσκησης και διαχείρισης ευθύνης της διακυβέρνησης, που πρέπει να παίρνει μέρος στον αναγκαίο δημοκρατικό προγραμματισμό και οφείλει να επιδιώκει κάθε φορά τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή των πολιτών και των φορέων τους στη λήψη των αποφάσεων της. Από την σύγκρουση της με τα συγκεντρωτικά κέντρα αποφάσεων της κρατικής εξουσίας, λόγω της άμεσης καθολικής δημοκρατικής νομιμοποίησης των αποφάσεων της, και με βάση τις αρχές της εγγύτητας, της επικουρικότητας και της τοπικής αυτονομίας, πηγάζει ο κινηματικός και διεκδικητικός χαρακτήρας της Αυτοδιοίκησης, που φυσικά όχι μόνο δεν αναιρεί, αλλά ενισχύει τον θεσμικό της ρόλο.»

μεταρρύθμιση⁷ και με ένα νόμο -του Καλλικράτη- για την εφαρμογή του οποίου εκκρεμούν ακόμη Π.Δ. και υπουργικές αποφάσεις. Οι συνεχείς τροπολογίες, εγκύκλιοι και αποφάσεις που κρίνονται αναγκαίες προκειμένου να καλύψουν πυροσβεστικά τα προβλήματα που διαρκώς ανακύπτουν, δημιουργούν ένα αλαλούμ που εντείνει τη σύγχυση της ούτως ή άλλως δυσκίνητης διοικητικής μηχανής των Δήμων σε σημείο παράλυσης. Περιορισμένες είναι οι αρμοδιότητες των Δήμων και ιδιαίτερα των της Αττικής για μεγάλα περιβαλλοντικά θέματα που αφορούν τη διαχείριση του νερού, τη βιοποικιλότητα, τις μεταφορές και τα μεγάλα δίκτυα, την ενέργεια και τον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, τη χωροταξία. Ακόμη και η βασική αρμοδιότητα που αφορά τη διαχείριση των απορριμμάτων, επιχειρείται να περιοριστεί τα τελευταία χρόνια με την σύσταση των ΦοΔΣΑ και με τον νέο ενιαίο κώδικα Αυτοδιοίκησης προκειμένου να προωθηθούν τα σχέδια τρίκτα- μεγαλοεργολάβων. Στις περισσότερες περιπτώσεις η γνώμη της Αυτοδιοίκησης όχι απλώς δεν είναι δεσμευτική αλλά ακόμη και η διατύπωσή της είναι προαιρετική.

Β. Με εξαιρετικά μειωμένους πόρους⁸ και ανθρώπινο δυναμικό αλλά και με την εσωτερική παθολογία του δημόσιου τομέα, δύο παράγοντες που επιβαρύνονται δραματικά λόγω των μνημονιακών μέτρων. Δήμοι και Περιφέρειες οδηγούνται να μειώσουν τις παροχές υπηρεσιών και έργων, να επιβάλλουν ανταποδοτική φορολογία στους δημότες, να ιδιωτικοποιήσουν υποδομές και υπηρεσίες και να εκποιήσουν δημοτική περιουσία.

Γ. Με συγκεντρωτισμό και έλλειμμα δημοκρατικού κοινωνικού ελέγχου, που μαζί με την έλλειψη πόρων έχουν ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση της επιρροής των οικονομικών παραγόντων και ιδιαίτερα των μεγαλύτερων βιομηχανιών, επιχειρήσεων, εργολάβων κλπ. στην λήψη των αποφάσεων.

Δ. Με κοινοτικές χρηματοδοτήσεις που σχεδιάζονται χωρίς την Αυτοδιοίκηση και επιβάλλουν κανόνες για να εξυπηρετηθούν νεοφιλελεύθερες πολιτικές.⁹ Με τις κοινωνικές ανάγκες να διογκώνονται και τα δημόσια αγαθά να εκποιούνται.

Ε. Με το περιβάλλον να δέχεται την πιο απροκάλυπτη επίθεση:

⁷ Χρειάστηκαν πάνω από 4 χρόνια για να κατατεθεί στη Βουλή η αλλαγή του Δημοτικού Κώδικα για την εναρμόνιση με τον νόμο του 3852/2010 .

⁸ Πάνω από 60% περικοπή στις λειτουργικές δαπάνες και πάνω από 90% στις δαπάνες για επενδύσεις. Οι περισσότεροι σημερινοί δήμοι είναι στην πραγματικότητα Οργανισμοί υπό επιτήρηση και ασφυξία.

⁹ Το νέο ΕΣΠΑ (26 δις για την περίοδο 2014-2020) αποτελεί τη βασική χρηματοδοτική πηγή για την επόμενη, τουλάχιστον, δημοτική περίοδο. Οι κατευθύνσεις για την νέα προγραμματική περίοδο προβλέπουν ιδιωτική συμμετοχή στα δημοτικά έργα και μάλιστα χωρίς η Αυτοδιοίκηση να έχει την λήψη των αποφάσεων και ανταποδοτικότητα, δηλαδή τα έργα πρέπει να παράγουν έσοδα. Επίσης εισάγεται η αρχή της «αιρεσιμότητας» που σημαίνει ότι η χρηματοδότηση μπορεί να διακοπεί αν η χώρα δεν ανταποκρίνεται στις δημοσιονομικές και δανειακές της υποχρεώσεις.

Διαχρονικά το θεσμικό, κανονιστικό, νομοθετικό και ρυθμιστικό περιβαλλοντικό πλαίσιο είναι είτε ανεπαρκές είτε υπάρχει μεγάλη υστέρηση ή μη εφαρμογή. Με γραφειοκρατικές εμπλοκές, αντικρουόμενες εγκυκλίους, σωρεία τροποποιήσεων μέσα σε άσχετα νομοσχέδια, με έλλειψη προτύπων προστασίας και ελέγχου περιβάλλοντος, οδήγησε σε αύξηση κόστους, χωρίς ουσιαστική περιβαλλοντική προστασία με αναποτελεσματικές και χρονοβόρες διαδικασίες. Η συνειδητή επιλογή της θεσμικής παραβατικότητας (δηλαδή της μη συμμόρφωσης των ίδιων των θεσμικών δομών, όπως τοπική αυτοδιοίκηση, ΔΕΚΟ, υπουργεία), θωρακίστηκε με το χαοτικό θεσμικό πλαίσιο και με κενά συμμόρφωσης με το ευρωπαϊκό πλαίσιο περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απουσία ακόμη μέχρι σήμερα Εθνικού Κτηματολογίου και Δασολογίου και η διασπάθιση των πόρων που δαπανήθηκαν για το σκοπό αυτό.

Η επικράτηση της αυθαιρεσίας συνοδεύεται με την μη απονομή δικαιοσύνης σε περιπτώσεις περιβαλλοντικών παραβάσεων και εγκλημάτων. Ακόμη και όταν οι παραβάσεις φθάσουν στα δικαστήρια, ακόμη και όταν τελικά υπάρξουν καταδικαστικές αποφάσεις αυτές συχνά είτε είναι αναντίστοιχες με τη συντελούμενη παράβαση είτε δεν εφαρμόζονται. Εξίσου σοβαρή είναι η ελεγκτική αδυναμία. Επιλέχθηκε και συντηρήθηκε η αδυναμία παρακολούθησης και ελέγχου της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και συμμόρφωσης με πολιτική εξάρτηση των θεσμών ελέγχου, ελλιπή στελέχωση των ελεγκτικών μηχανισμών, «γνωστικό έλλειμμα» περιβαλλοντικών και χωρικών δεδομένων και εργαλείων διαπίστωσης παραβάσεων.

Στην περίοδο που προηγήθηκε και στο πλαίσιο της μνημονιακής συνθήκης, περάσαμε γρήγορα από τις διακηρύξεις της «πράσινης ανάπτυξης» της αγοράς, στην πλήρη απαξίωση κάθε περιβαλλοντικού μέτρου και ελέγχου. Η νομοθεσία για το περιβάλλον και οι δημόσιοι θεσμοί ελέγχου προβάλλονται ιδεολογικά ως τροχοπέδη της ανάπτυξης. Όχι πλέον με την πλαστή υπόσχεση της ευμάρειας αλλά με τον εξίσου πλαστό εκβιασμό για την επιβίωση.

Η διάλυση της – ήδη προβληματικής- διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης (fast track, παράκαμψη ΥΠΕΚΑ από Υπουργεία Ανάπτυξης και Τουρισμού) συντείνει σε αυξανόμενες συγκρούσεις χρήσεων και ανασφάλεια δικαίου.

Παράλληλα έχει προκληθεί η διάλυση της διοίκησης σε όλα τα επίπεδα τόσο στις κεντρικές υπηρεσίες του ΥΠΕΚΑ όσο και στις αποκεντρωμένες δομές π.χ. δασαρχεία, πολεοδομίες, φορείς διαχείρισης. Ενδεικτική είναι η περίπτωση του Πράσινου Ταμείου με την πρόβλεψη για μεταφορά του 97,5% των πόρων του στον κρατικό προϋπολογισμό για τη μείωση του ελλείμματος. Ιδιαίτερη σημασία έχει η προωθούμενη διάλυση της δασικής υπηρεσίας σε συνδυασμό με την εγκατάλειψη της διαχείρισης των δασικών οικοσυστημάτων τόσο ως προς τον παραγωγικό τους ρόλο όσο και ως προς την προστατευτική-οικολογική τους διάσταση.

Η οικονομική κρίση δίνει άλλοθι για την περαιτέρω εκποίηση της δημόσιας περιουσίας (επιχειρήσεις, υπηρεσίες, γη) και την παράδοση του φυσικού περιβάλλοντος στο real estate. Στο όνομα των μνημονιακών υποχρεώσεων προωθούνται με σκανδαλώδεις όρους αδιαφάνειας και ξεπουλήματος τα δημόσια ακίνητα και μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις με το δημόσιο να αναλαμβάνει την

υποχρέωση να παραμένει ως ενοικιαστής. Τα σημαντικότερα πλήγματα είναι συνοπτικά:

- η ιδιωτικοποίηση βασικών κοινωνικών αγαθών και πόρων όπως το νερό, η ενέργεια, η διαχείριση απορριμμάτων,
- η εκποίηση δημόσιων πόρων όπως ορυκτών, δημόσιων και κοινόχρηστων χώρων, δασικών εκτάσεων και
- η υπαγωγή του χωροταξικού σχεδιασμού στην προώθηση των μνημονιακών επιταγών.

Συγκεκριμένα:

1. Για το Νερό : προωθείται η ιδιωτικοποίηση όχι μόνο των δικτύων διανομής αλλά επίσης των επιφανειακών υδάτων μέσω των μικρών και μεγάλων υδροηλεκτρικών καθώς και των υπογείων υδάτων μέσω των δικαιωμάτων χρήσης. Τα απαραίτητα εργαλεία για την άσκηση πολιτικής δηλαδή η απογραφή των γεωτρήσεων και τα σχέδια διαχείρισης που με μεγάλη καθυστέρηση εκπονήθηκαν πρόσφατα για όλη τη χώρα, χρησιμοποιούνται για να προωθήσουν την πολιτική επιλογή της ιδιωτικοποίησης. Παράλληλα συνεχίζεται η εκτεταμένη καταστροφή επιφανειακών και υπόγειων υδροφορέων κυρίως από βιομηχανική, αγροτική και αστική ρύπανση και η υπεράντληση.
2. Για την Ενέργεια: προωθούνται fast track μεγάλες επενδύσεις σε όλους τους τομείς, το κερδοσκοπικό μοντέλο διείσδυσης των ΑΠΕ καταστρέφει αγρότες και μικρομεσαίους παραγωγούς, απειλεί το περιβάλλον και επιβαρύνει τους καταναλωτές, προωθούνται νέες μονάδες γαιανθράκων και μεγάλων Υ/Η, αγωγού Φ.Α. και πετρελαίου.
3. Για τις εξορύξεις: χωρίς καμία μέριμνα για τις αποκαταστάσεις, εντατικοποιούνται πιέσεις για εξορύξεις και μάλιστα χωρίς αποδόσεις για το δημόσιο (royalties). Νέα eldorado αποτελούν : α. οι εξορύξεις χρυσού στη Βόρεια Ελλάδα που έχουν εγείρει μεγάλες τοπικές αντιστάσεις και β. τα φημολογούμενα κοιτάσματα υδρογοναθράκων.
4. Για τη διαχείριση απορριμμάτων: την ζοφερή πραγματικότητα των ΧΑΔΑ/ΧΥΤΑ διαδέχθηκε η προώθηση των μεγαλοεργολαβικών σχεδιασμών για φαραωνικά εργοστάσια επεξεργασίας σύμμεικτων απορριμμάτων με σκοπό την ενεργειακή αξιοποίηση που ακυρώνουν την προοπτική της ανακύκλωσης και αποτελούν προθάλαμο για την καύση των αποβλήτων.
5. Για την ατμοσφαιρική ρύπανση: το φαινόμενο παροξύνεται, με τελευταίο ενδεικτικό στοιχείο την εμφάνιση οξύτατων επεισοδίων αιθαλομίχλης σε πληθώρα αστικών κέντρων. Φαινόμενο που συνδέεται με την ενεργειακή φτώχεια.
6. Στον τομέα χωροταξία – δόμηση - υπό-εκποίηση δημόσια περιουσία: όπου με πρόσφατους νόμους¹⁰ αίρονται σχεδόν όλες οι δεσμεύσεις νομιμοποιούνται

¹⁰ Με τον Ν. 4269/ 2014: Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη ανάπτυξη, καταργείται τόσο ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός όσο και οι χρήσεις γης και αντικαθίστανται από ελαστικά πλαίσια κατευθύνσεων.

καταπατήσεις και αυθαιρεσίες¹¹, ακόμη και σε προστατευόμενες περιοχές, διευκολύνεται η ιδιωτική χωροθέτηση- πολεοδόμηση. Στόχος η προώθηση των διευρωπαϊκών δικτύων και η μετατροπή της χώρας σε α. διαμετακομιστικό χώρο μεταφορών και ενέργειας β. σε ζώνη «ανεμπόδιστης» ανάπτυξης επενδυτικών δραστηριοτήτων. Κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου είναι η ίδρυση ΝΠΙΔ με μορφή Α.Ε που αναλαμβάνουν ένα πρωτοφανούς έκτασης εγχείρημα για την εκποίηση δημόσιας περιουσίας με αιχμή του δόρατος το περίφημο ΤΑΙΠΕΔ (αλλά και τα “Επενδύστε στην Ελλάδα”, Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου Α.Ε. (ΕΤΑΔ): Παράκτιο Αττικό Μέτωπο Α.Ε. ΕΛΛΗΝΙΚΟ Α.Ε.).

Κοινωνικές συμμαχίες και δυνατότητες παρέμβασης στην κατεύθυνση του οικολογικού και δημοκρατικού μετασχηματισμού του μοντέλου οργάνωσης.

Οι σύμμαχοι, οι επεξεργασίες και οι δράσεις

Φυσικοί σύμμαχοι που ανοίγουν δρόμους για την ανατροπή της επιβαλλόμενης ισοπέδωσης και την ανασυγκρότηση της κοινωνίας, είναι τα κινήματα με τοπικό και υπερτοπικό χαρακτήρα, που προστατεύουν τα δημόσια αγαθά και ανιχνεύουν εναλλακτικές απαντήσεις γύρω από τα θέματα που έχουν μπει στο στόχαστρο της ιδιωτικής κερδοφορίας: της ενέργειας, του νερού, της διαχείρισης των απορριμμάτων, των κοινόχρηστων χώρων, των εξορύξεων. Που διεκδικούν αστικό και περιαστικό πράσινο στην Αθήνα και στην Αττική, αποκατάσταση και στροφή σε ένα αξιοβίωτο μοντέλο ανάπτυξης στο Θριάσιο, ελεύθερη πρόσβαση στο παραλιακό μέτωπο της Αττικής, πόλο έλξης για τα εκατομμύρια των κατοίκων της, από την Ελευσίνα και την Καλλιθέα έως τον δήμο Ελληνικού.

Στον πλούτο των επιχειρημάτων και των κινηματικών προτάσεων υπάρχει έτοιμο υλικό για την Αυτοδιοίκηση που θα εμπλουτίσει την αποστεωμένη, πανάκριβη και συχνά κατευθυνόμενη «τεχνοκρατική» διαδικασία εκπόνησης αναπτυξιακών μελετών και σχεδίων. Στον δυναμισμό της κινητοποίησης και της ενεργοποίησης των πολιτών, βρίσκονται και διευρύνονται οι αναγκαίες συμμαχίες για να αντιμετωπισθεί η λεηλασία. Τρέχοντα παραδείγματα αποτελούν η πανελλαδική κινητοποίηση για την προστασία των αιγιαλών, για την διεκδίκηση των ακινήτων που παραχωρήθηκαν στο ΤΑΙΠΕΔ αλλά και η εκλογή της αριστερής δημοτικής αρχής στη Ν. Φιλαδέλφεια σε συνθήκες σύγκρουσης του τοπικού κινήματος με τις αδηφάγες επιδιώξεις Μελισσανίδη που με προμετωπίδα το γήπεδο και τους φίλαθλους της ΑΕΚ, επιχειρεί τον αποχαρακτηρισμό και την εκμετάλλευση του Άλσους.

¹¹ Ως πλυντήριο αναδρομικού ξεπλύματος παρανομιών εις βάρος των ρεμάτων αποδεικνύεται πως λειτουργεί ο νόμος 4258/2014 του ΥΠΕΚΑ "Διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων για τα υδατορέματα", ο οποίος ψηφίστηκε στις 14 Απριλίου.

Για την παράδοσή του φυσικού πλούτου στα μεγάλα επιχειρηματικά συμφέροντα (τουριστικά, ενεργειακά, εξορυκτικά κ.αλ.) πλήθος ενστάσεις και προσφυγές έχουν κατατεθεί για τα ειδικά χωροταξικά της βιομηχανίας, των ΑΠΕ, του τουρισμού, υδατοκαλλιεργειών.

Φυσικοί σύμμαχοι που ανοίγουν δρόμους για την «αυτοδιοίκηση των πολιτών», είναι ακόμη οι συλλογικές απαντήσεις στην κρίση που πολλαπλασιάστηκαν τα τελευταία χρόνια: αυτοδιαχειριζόμενα κοινωνικά κέντρα, συνεταιρισμοί, δίκτυα χωρίς μεσάζοντες, δίκτυα ανταλλαγών προϊόντων και υπηρεσιών, τράπεζες σπόρων, εργασιακές κολεκτίβες, αυτοδιαχειριζόμενοι αγρόκηποι, οικοκοινότητες, εναλλακτικές εκπαιδευτικές και πολιτιστικές δομές, συνελεύσεις γειτονιών, απόπειρες συμμετοχικών προϋπολογισμών και ένας μεγάλος αριθμός αυτοδιαχειριζόμενων δομών αλληλεγγύης (ιατρεία, φαρμακεία, φροντιστήρια, παντοπωλεία κ.α.), συγκρατούν τον κοινωνικό ιστό, αναπληρώνουν λειτουργίες της πολιτείας και της αυτοδιοίκησης και δείχνουν ότι ένας άλλος κόσμος κυφορείται και μπορεί να υπάρξει. Με ευρηματική οικονομία πόρων, με κατανόηση των ορίων του περιβάλλοντος, με ανθρωπιστικές αξίες, με πειραματισμούς στη δύσκολη άσκηση της πραγματικής δημοκρατίας και της ισότιμης συμμετοχής.

Τι εργαλεία έχει η Αυτοδιοίκηση

Με αυτές τις συντεταγμένες, καλούνται οι αυτοδιοικητικές αρχές να αντιμετωπίσουν, να διαχειριστούν και να εκπροσωπήσουν μια σύνθετη τοπική πραγματικότητα που αποτελείται από όλη την κοινωνική διαστρωμάτωση και τις διαφορετικές ομαδοποιήσεις. Και να δώσουν ένα διαφορετικό προσανατολισμό. Ένα ανταγωνιστικό μοντέλο πρέπει να θέτει διαφορετικές προτεραιότητες, αποδεικνύοντας την υπεροχή τους σε μετρήσιμους στόχους στα πεδία της εργασίας, της παραγωγής και κατανομής του πλούτου, των συνθηκών διαβίωσης, της περιβαλλοντικής ασφάλειας. Να προσεγγίζει νέους δείκτες ευημερίας σε αντικατάσταση των παραδοσιακών «αναπτυξιακών» δεικτών, του ρυθμού ανάπτυξης, του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Ευημερία που δεν μετριέται με την ικανοποίηση ατομικών καταναλωτικών ψευδοαναγκών αλλά με την καθολική πρόσβαση στην υγεία, την παιδεία και τον πολιτισμό, την ποιότητα ζωής και την προστασία του περιβάλλοντος, την επικοινωνία, τον δημιουργικό ελεύθερο χρόνο, την κοινωνική δράση. Ένα τέτοιο μοντέλο προϋποθέτει να αναζητηθούν οι διαδρομές μέσα από τις οποίες η Αυτοδιοίκηση θα ενισχύσει τις κοινωνικές αντιστάσεις και διεκδικήσεις, θα επιδιώξει τον κοινωνικό έλεγχο, θα στηρίξει και θα στηριχθεί από τον εθελοντισμό, θα σχεδιάσει συμμετοχικά, θα θέσει ως στόχο την συνέργεια και όχι την ανταγωνιστικότητα.

Τα θεσμικά εργαλεία είναι:

Το Νομικό πλαίσιο που αφορά α. τις αρμοδιότητες της Αυτοδιοίκησης γύρω από το περιβάλλον και β. τη νομοθεσία περιβάλλοντος στην Ελλάδα και στην Ευρώπη¹²

¹² Αναλυτικά στη βιβλιογραφία

Τα χρηματοδοτικά σχήματα: κύρια πηγή αποτελούν τα Περιφερειακά Προγράμματα, τα (πολύ)τομεακά των Υπουργείων, τα νέα χρηματοδοτικά εργαλεία αλλά και ειδικότερα προγράμματα όπως το Life (2014-2020).¹³

Οι διακρατικές συνεργασίες για τη μεταφορά καλών πρακτικών και τεχνογνωσίας

Τα επιχειρησιακά σχέδια που συντάσσονται με τη βοήθεια του αιρετού και του υπηρεσιακού δυναμικού και με κοινωνική διαβούλευση στην αρχή της 5/ετίας και εξειδικεύονται σε ετήσια. Η ορθολογική αξιοποίηση και κατανομή τόσο του προσωπικού όσο και των πόρων η υποστήριξη του εθελοντισμού και της αυτοοργάνωσης των δημοτών, η χάραξη περιβαλλοντικής και κοινωνικής πολιτικής εντάσσονται σε αυτόν τον σχεδιασμό.

Οι έστω και υποβαθμισμένοι θεσμοί λαϊκής συμμετοχής και κοινωνικής διαβούλευσης που στην προηγούμενη περίοδο σχεδόν δεν λειτούργησαν: δηλαδή οι Επιτροπές Διαβούλευσης, ο Συμπαραστάτης για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις και τα Συμβούλια ένταξης μεταναστών στους Δήμους.

Ο κανονισμός λειτουργίας και οι επιτροπές του δημοτικού συμβουλίου και τα τοπικά συμβούλια στα οποία μπορεί να μεταφέρει αρμοδιότητες το δημοτικό συμβούλιο.

Τα σώματα ελέγχου όπως η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος, τα Κλιμάκια Ελέγχου Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη.

Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος.

Οι προσφυγές στο Συμβούλιο της Επικρατείας, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Μπορούμε:

Η Αυτοδιοίκηση έχει συμμάχους, έχει έστω και περιορισμένα εργαλεία και μέσα, και κυρίως έχει πολιτική δύναμη που την αντλεί από την άμεση σχέση και εκπροσώπηση της τοπικής κοινωνίας.

Μπορεί να priμοδοτήσει συνεργατικές προσπάθειες¹⁴ στην οικονομία, την παραγωγή με κριτήρια τοπικοποίησης και αυτάρκειας, ιδιαίτερα σε τομείς όπως η

¹³ Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών- Περιβάλλον –Αειφόρος Ανάπτυξη» χρηματοδοτείται με 4,5 δις για την περίοδο 2014-2020 (συμπεριλαμβάνονται και οι πόροι ύψους 780 χιλ. που εκχωρούνται στις Περιφέρειες) .

¹⁴ π.χ. με μια πολιτική ενίσχυσης για συλλογικές προσπάθειες στους ελεύθερους επαγγελματίες και στις μικρές επιχειρήσεις (δίκτυα, ομάδες, ενώσεις, συμπράξεις, συνεταιρισμούς)

ενέργεια¹⁵, η διατροφή, η ανακύκλωση, να αναδείξει τους τοπικούς πόρους, το φυσικό περιβάλλον, τα πολιτιστικά στοιχεία.

Μπορεί να ενισχύσει τις πρωτοβουλίες πολιτών με στόχο την επανάκτηση της ζωής, των κοινών αγαθών, του ελεύθερου δημιουργικού χρόνου και των παραγωγικών διαδικασιών

Μπορεί να σχεδιάσει μια πολιτική κοινωνικής και περιβαλλοντικής προστασίας που περιλαμβάνει πολλές μορφές δράσης : δράσεις ελέγχου της ρύπανσης, βελτίωση των μεταφορών, ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στα δίκτυα υποδομών, παραχώρηση χώρων για αστικούς λαχανόκηπους ή για αγορές χωρίς μεσάζοντες και παραγωγικά εργαστήρια. Είναι επίσης γνωστές πρακτικές για την αυτοδιοίκηση ακόμη και η στήριξη καταλήψεων για στέγη και κοινωνικές δράσεις, οι επανασυνδέσεις ρεύματος και νερού, η καθαιρέσεις κεραιών κινητής τηλεφωνίας, οι κινητοποιήσεις για την υπεράσπιση του κοινωνικού συμφέροντος¹⁶.

Μπορεί να εμπνεύσει τις αξίες του δημόσιου λειτουργήματος και να κινητοποιήσει το ανθρώπινο δυναμικό της Αυτοδιοίκησης, αναδιοργανώνοντας με βάση νέους στόχους τη λειτουργία Δήμων και Περιφερειών.

Μπορεί να ανατρέψει το πελατειακό σύστημα με διαδικασίες διαφάνειας, να ανοίξει τη λειτουργία του δημοτικού συμβουλίου μετατρέποντας το σε ζωντανό χώρο διαλόγου και επικοινωνίας με τους δημότες, μπορεί να οργανώσει την συμμετοχή φορέων και πολιτών στην κατάρτιση των προγραμμάτων δράσης και στην κατανομή των πόρων, να προβλέψει διαδικασίες ουσιαστικής κοινωνικής διαβούλευσης σε όλα τα πεδία.

Μπορεί να αξιοποιήσει θεσμικά και χρηματοδοτικά εργαλεία όπως ο επιχειρησιακός σχεδιασμός και το ΕΣΠΑ για την άσκηση μιας πολιτικής αναδιανομής εισοδημάτων, δημιουργίας θέσεων εργασίας, κάλυψης κοινωνικών αναγκών και προστασίας του περιβάλλοντος.

- Μπορεί να βάλει φρένο στη μετατροπή Περιφέρειας/Δήμων σε εργαλείο των επιλογών κυβέρνησης- τρόικας- επιχειρηματικών ομίλων, είτε με κινητοποιήσεις, είτε ακόμη παραπέρα με θετικές δράσεις όπως π.χ. με την προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων και την περιφρούρηση των συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας, με τοπικό σχέδιο διαχείρισης απορριμμάτων, με δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας και βιοκλιματικών εφαρμογών στα δημόσια κτίρια και τους δημόσιους χώρους, με δράσεις εξοικονόμησης υδατικών πόρων και ελέγχου

• ¹⁵ π.χ. με την πριμοδότηση τοπικών αποκεντρωμένων συστημάτων παραγωγής ενέργειας σε επίπεδο Δήμου, συνεταιρισμών, μεμονωμένων παραγωγών ή επιχειρήσεων

¹⁶ όπως ενάντια σε διόδια και χαράτσια, για την υπεράσπιση δομών υγείας κ.α.

της ποιότητας του νερού, με ανακατάληψη δημόσιων χώρων/κτιρίων με αναζωογόνηση και απόδοσή τους σε κοινωνικές χρήσεις, με προστασία και βελτίωση των περιαστικών δασικών εκτάσεων, με την διαμόρφωση μετώπων υπεράσπισης δημόσιων αγαθών. Πρόσφατο χαρακτηριστικό παράδειγμα η οργάνωση του πολύ επιτυχημένου δημοψηφίσματος στη Θεσσαλονίκη στις 18 Μαΐου ενάντια στην ιδιωτικοποίηση της ΕΥΑΘ.

Για επίλογο, τα λόγια του **Γιώργη Σιάντου**, προς το **Εθνικό Συμβούλιο** (την Βουλή της Εθνικής Αντίστασης) κατά την διάρκεια των εργασιών του στις 20 Μαΐου 1944:

«Η Αυτοδιοίκηση είναι ένα μεγάλο καρφί στην Αντίδραση. Γιατί; Γιατί καταλαβαίνει πως αυτή είναι το φυτώριο της Λαϊκής Δημοκρατίας, είναι θεμέλιο και ανάπτυξη της Λαϊκής Κυριαρχίας, είναι με λίγα λόγια αυτό που δεν την συμφέρει, αυτό που χτυπάει τα προνόμιά της. ...»